

POLGÁRI JOG

A HAZAI ÉS KÜLFÖLDI MAGÁNJOG ÉS HITELJOG SZEMLEJE

Főszerkesztő:

Dr. MESZLÉNY ARTUR

Szerkesztők:

Dr. BECK SALAMON

Dr. VARANNAI ISTVÁN

Jogpolitika.

A római világbirodalom létre tudta hozni a jus gentium-ot: Galliától—Sziíriáig, Syracusától—Aquincumig egy és ugyanaz volt a magánjog. A magánjog? nem, hanem annak bizonyos, szorosan körülhatárolt részei. Nem volt ugyanaz a személyiségi jog, mert azt mindenki készen hozta magával a bölcsőjébe, s a latinitas-tól a provincialitásig, a servus-tól a civis Romanus paterfamiliasig egy világ tért el. Nem volt ugyanaz a család- és örökösödési-jog, mások és mások voltak a földbirtokforgalom korlátai stb. Ami egy és ugyanaz volt, az a forgalmi jog általános felépítése és szinte a józan észből folyó szabályai, *quod natura omnia animalia docuit*, amelyekbe a törvényhozó nem avatkozott nem azért, mintha ahhoz creje vagy módja nem lett volna, hanem azért, mert úgy érezte, hogy a szabad forgalom önszabályzó ereje adja és tartja meg legjobban e pókháló-finomságu szövevénynek az egyöntetűségét, a rugalmasságát, a konkrét esethez való alkalmazkodásra képességét. Abban, hogy a jus gentium a jogpolitikától tartózkodott, nyilatkozik meg annak legtökéletesebb jogpolitikai érzéke és értéke. Abban, mit vont tételes szabályozás alá Róma és mit hagyott szabadon, tükröződik vissza az exigienciák ama mérlegelésének módja és mikéntje, amit éppen jogpolitikának nevezünk.

A renaissance, a harminc éves háború pusztításai, az újjáépítés során kifejlődött modern nemzetgazdasági tanok, az enciklopedisták működése és a francia forradalom kellettek ahhoz, hogy a római jognak az a tekintélyes része, amelyet az *usus modernus pandectarum* gvéjtőneve alá foglaltak, kiindulópontjává váljék a mai magánjog fejlődésének. Ez a pedigree magyarázza meg annak kifejezetten individualisztikus

és kozmopolitikus jellegét, amelynek homlokzatán a *laissez faire, laissez aller* jelszava áll és amely már-már a lehetőségek körébe vonta egy általános, az összes kulturnemzetek részére egységes világmagánjog létesülését. Ennek a magánjognak a politikája a tartozkodás politikája volt, az egyéni örendelkezés minél teljesebb érvényrejuttatása.

A ma embere, ha visszagondol a háboru előtti időkre meglepődve veszi észre Saulusból Paulussá vedlését. Akkoriban két tábor állott szemben egymással. Az egyik a dogmatikusoké volt, akiknek szemében a klasszikus magánjogi tan, noli me tangere volt, amelyen bármit is változtatni szentségtörést jelentett. A *laissez faire* jelszó nemcsak a forgalmi jogban, hanem azon messze túl is éreztette hatását, mélyen bele a családi és örökösödési jogba, mely utóbbiban a lehető szabad végrendelkezést, a favor testamenti-t, a kötelesrésznek pénzben kiadását, az ági öröklésnek contra testamentum háttérben szorítását posztulálták. Azt hirdették, hogy mindenki a maga dolgait legjobban maga tudja intézni, hogy az állam keze otromba és kíméletlen, amikor magánügyek intézésébe avatkozik, hogy az állami gazdálkodás költséges és vagyoni ügyekhez nem értő s hogy az uniformizálás és sablonizálás, amellyel a közbeavatkozás elkerülhetetlenül jár, az egyéni szabad mozgást hátráltatja, az egyéni felelősségérzetet gyengíti, panamát és baksisrendszert inaugurál s ezzel a közgazdaságnak is súlyos károkat okoz. Szemben pedig állt a progresszív iskola, amely szociális célok érdekében a magánjognak bizonyos mértékű elközjogiasítását követelte, a magánjogi viszonyok hathatósabb közellenőrzését, a gyengének védelmét az erőssel szemben, a házasságon kívül született gyermek védelmét, a család oltalmát egyéni önkény ellenében, a szerződés közjogi szabályozását, oltalmat egyfelől a kartellek ellen, másfelől a tisztességtelen verseny ellen, az örökösödési jogban a törvényes öröklés számára elsőbbséget a végrendeleti öröklés fölött, a családi érdeknek elsőbbséget a vagyoni érdek fölött, az örökségnek inkább a jövő generáció eltartása és felnevelése mint a vagyongyűjtés szolgálatába állítását.

S végig nézve ma e posztulátumok megvalósulásán, fel kell sóhajtanunk az egyszeri gazdával: adtál Uram esőt, nincs köszönet benne. Meglepően nagy része az akkor hangoztatott

kivánalmaknak teljesedésbe ment. A magánjog ugyszólván megszűnt magánosok joga lenni: át és át van az itatva policiális és egyéb célzatu közjogi rendelkezésekkel. Csaknem mindaz az ellenőrzés, amelyet akkoriban a gyengének az erőssel szemben való védelmére követeltünk, valamelyes formában meg van valósítva. A tisztességtelen verseny ellen törvényünk van; a szolgálati szerződés — bár csak rendeleti uton — szociális szempontok messzemenő figyelembevételével van szabályozva, a házasságon kívül született gyermek joga hasonlíthatatlanul tágabb keretben van biztosítva, mint azelőtt; a végrendekezés lehetőségét a földbirtokpolitikai rendelkezések korlátozzák és öröködnék azon, hogy a vagyon lehetőleg a családban maradjon.

És mégsem boldog a magyar: nem is lehet az, mert a sok gondoskodásban egy nagy, egy legnagyobb kincse veszett el: a szabadsága. Az a boldogító érzés, hogy amig tisztességtelen dolgot el nem követ, a maga ügyeiben tetszése szerint tehet-vehet, ur a maga portáján és tetteiért csak az Istennek és saját lelkiismeretének felelős. Észre sem vette és kifejlődött benne az a sanda bujkálás, amelyet menthetetlenül létrehoz az a tudat, hogy nyomában vannak, lesnek rá, ezer kémlő szempár. minden bokrban egy ellenőr és egy ellenség s minden tettét előbb abból a szempontból is meg kell gondolnia, mit szól hozzá a hatóság, vagy ami ezzel egyet jelent: hogyan rejtheti azt el a hatóságok szeme elől. Önmagukban kifogástalan magánjogi intézkedések, szerződések, végakarattnyilvánítások száz fuffanggal máskép — rosszul — készülnek csak azért, hogy a valódi intenció a közellenőrzés előtt rejtve maradjon; számtalan aktus, amelynek létrejötte fontos érdek volna, az ellenőrzéstől való félelemtől nem létesül; számtalan aktus, amelyre normális körülmények között senki sem gondolna, palástoló célból születik meg. A gyötrő jogbizonytalanságnak, a birói ítéletek látszólagos ötletszerűségének nem utolsó oka ez; s másik, egyenrangu oka pedig a sok kényszerszabály, amelyek a felek előtt gyakran nem is ismeretesek s amelyek fennálltat rendszerint az a fél használja ki és élvezzi, amelyik már eleve a zavarosban akart halászni vagy vállalt kötelezettségei alól a konjunktura változása vagy egyéb ok folytán utólag szeretne kibujni. Csoda-e, ha ez a jogbi-

zonytalanság a nagy közönségben, amely mindig felületes és mindig általánosít, a biráskodásba vetett hitet általában megrendíti? Csoda-e, ha a maguk a bíróságok, látva a korlátozó szabályok elvtelenségét és kiforratlanságát, végső menedékül itt-ott saját jogérzetükhöz folyamodnak és érzelmi biráskodást üznek, amely bizony gyakran nem állja meg a dogmatice fennálló jogszabályok kritikáját?

A következtetés, amelyet mindebből le kell vonni, egyszerű és kézenfekvő. A jogpolitika egymással sokszor homlok-egyenest ellenkező posztulátumai közepette három a legfőbb igazság: minden ember elsősorban önmagáért van, minden ember egyformán szabad és minden ember egyformán gyarló. Az első kizárja az állami beavatkozást abban a pillanatban, amint az egyeseket vagy csoportokat mások érdekének vagy akaratának tehetetlen eszközeivé süllyeszt; a második a legfőbb jogpolitikai célok sorába emeli az egyéni szabadságot és a szabad érvényesülést; a harmadik pedig emlékezteti a törvényhozót arra, hogy ő is ember s ezért alkotásai tökéletlenek és otrombák, tehát jól teszi, ha tudatában marad képességei szűk korlátainak és nem szabályoz többet, mint amennyi elkerülhetetlenül szükséges. *Dr. Meszlény Artúr.*

A német valorizációs törvény.

A pénz értékromlásának természetes reakciója a gazdasági élet valorizáló törekvése. Minél többet veszít a pénz értékmerő tulajdonságából, annál ingadozóbbá válik azoknak a kötelmeknek jogi élete, amelyek tartalma pénzben kifejezett szolgáltatás volt. Az a jogászgeneráció, amely a valuta értékállandóságának levegőjében nőtt fel, sokáig értelmetlenül és tehetetlenül állott szemben e jelenséggel, amelyet a közgazdasági elméletek elvont légkörében elképzelt ugyan, de a valóság világában soha sem ismert. A háboru elején először a háborus szállítási ügyletek terén játszódott le az első forradalom. Azóta — anélkül, hogy hosszú ideig a pénzromlás fiskális és jogi fogalma tudatossá vált volna — a jogélet minden küzdelme és alkotása (gazdasági lehetetlenülés és lejáratási napok formulája, kárterítés természetben, a maximális árak és árdrágítás problémái stb.) csupán reflexszerű visszahatása volt a gazdasági élet e katasztrofális jelenségének. A prob-